

PETŐFI SÁNDOR ÉLETE ÉSKORA

II. (BEFEJEZŐ?) RÉSZ

1871-1878

ELŐSZÓ

Leírom a mű születésének történetét, hogy ezzel megkönnyítsem a jövő filológusainak nehéz kutatómunkáját, hogy autentikus forrásból jussanak hozzá a számukra fontos adatokhoz. Sok-sok évvel ezelőtt, amikor Máté még középiskolába járt azt a feladatot kapta, hogy írjon fogalmazást (így hívták annak idején az esszét) szabadon választott témából. Hirtelen felindulásból azt javasoltam, hogy mivel Petőfi holtteste Segesváron nem került elő, hátha nem is halt meg. Érdekes lenne leírni további történetét. A téma akkor napirenden volt, mert egy gazdag kazángyáros, pénzt és fáradságot nem kímélve expedíciót szervezett a szibériai Barguzinba, hogy exhumáltasson egy Petőfinek tulajdonított csontvázat.

Az ötletre Máté nem volt vevő, de a gondolat szöveget ütött a fejembe és a szög okozta koponyalékelésen keresztül lassan kicsorgott a mű első kötete. Ez 1995 körül történt.

Ezt a szöveget még írástudatlan, elektronikus analfabéta koromban írtam és letisztázására egy profi gépírónőt kértem meg. A gépírókisasszonyt oroszul pisbárisnyának hívták, és egy színdarabban Remingtonova névre hallgat.

Azután a téma pihent vagy tíz évet. 2011-ben kioperálták a gégémét és elvesztettem a tagolt emberi beszéd képességét. Bölcs feleségem azt javasolta, hogy tanuljam meg a számítógép használatát. Ennek szükségességét én is már éreztem. Be is iratkoztam egy tanfolyamra, de ott nem jutottam semmire. Most viszont lábadozásom alatt egy barátunk a szabadidejét rám pazarolta és Gutenberg Brúnó álnéven bevezetett az elektronikus betűszedés tudományának alapjaiba. Ezen ingatag alapokra építve írogatok mindenfélét, és néha sikerül rábeszélnem valakit, hogy olvassa el az írásműveimet.

Családom birkatürellemmel tűri, hogy percenként szaladok hozzájuk, hogy segítsenek kimenteni a gonosz hétfejű számítógép karmaiból. Most már kissé megszelídült a sárkány, és hozzá mertem fogni a Petőfiről szóló dolgozat befejezéséhez. Ezt az első résszel ellentétben magam pötyögtettem le, Kati lányom gondos ellenőrzése mellett.

Alig csendesedett el a lövöldözés a kommúnárok utolsó barikádjánál, a rue Rampponeau-nál a versailles-i kormány máris kinevezte az alighogy legyőzött város új városparancsnokát, és az új térparancsnokot, aki a sok helyről összeszedett katonák fegyelméért volt felelős. Sor került az új párizsi érsek kinevezésére is – ez mindig is a francia király szuverén joga volt – és ezt az új adminisztráció automatikusan folytatta. Kellett egy új, mert a régi érseket túszként kivégezték. Őrá várt a város erősen meglazult hitéletének restaurálása, ami nem volt számára könnyű feladat, mert az új kormány alapvetően liberális, antiklerikális politikusokból verbuválódott, ami nem gátolta őket abban, hogy polgári rend további fenntartását a legkegyetlenebb eszközökkel biztosítsák.

Petőfi szerencséjére egyikük sem olvasta Hugo Viktor „Nyomorultjait” mert a könyv Franciaországban be volt tiltva, de aki akart, hozzá tudott jutni. Ezek közé tartozott Petőfi is. Azért volt tiltólistán a könyv, mert az Angliában emigrációban élő szerző egyszerűen csatornatölteléknek nevezte III. Napoleont. Ezt azonnal jelentették a császárnak. A nem szellemesség nélkül való Louis Bonaparte így replikázott: „Az a fickó szerencséje, hogy köztünk van a csatorna.”

Ezért nem utasították a kommúnárokat üldöző katonákat a csatornarendszer átkutatására, és ezért nem kerültek a menekülők az őrzékek puskacsövei elé. Viszonylagos biztonsággal haladtak a szörnyen bűdös téglaboltozatú csatornában. Alacsony volt a vízállás. A csatorna egyesített rendszerű volt, ugyanaz vezette el a háztartási szennyvizet és a csapadékot. Párizsban május végén kevés eső esik, még nem szökik be a csapadékos ős, ezért a kloákában kevés, de annál töményebb ürülék folyik, mert a tiszta esővíz nem hígítja a szennyet, viszont a csatorna oldalán a kiemelkedő padkán könnyebben tudott Petőfi száraz lábbal haladni, vállán egy cementeszsák-súlyú leánnyal. 50 kiló egy javakorabeli férfinak nem elviselhetetlen teher, főleg akkor, ha a félmázsza nőből van.

Nem hallották fejük felett a katona-bakancsok dübörgését. Miután a Rampponeau utcai barikádot elfoglalóknak nem szóltak, az egység parancsnoka, Lacroix százados nem fordított figyelmet az öntöttvas csatorna-fedlapra, katonáinak pihenőt adott. A fiúk rágyújtottak a torlaszban felhalmozott ládákon ülve.

A százados egy elszászi gazdag paraszt, vagy szegény földbirtokos egyetlen fia volt. Még élt benne a németektől elszenvedett szégyenletes vereség fájdalma. Különben is annyira utálta a körülötte karattyoló németeket, hogy elszászi létére nem is tanult meg németül. Az idegen

nyelvek ignorálása ősi hagyomány Franciaországban, amely most kezd csökkenni a diákság zajongó, slágerbolond közegében. Az ország, a hivatalosság ugyan régen is beengedte a külföldieket, de a xenofóbia nem csökkent, ugyanolyan elterjedt helyi tulajdonság, mint a tenger gyümölcseinek a fogyasztása. A francia ember a családi tűzhely közelében nem látja szívesen az idegent, talán mert feltételezi, hogy inge alatt rút kelések lehetnek, és különben is képes arra, hogy kilopja a vak koldus kalapjából a centime-okat.

Lacroix százados annyi szégyenletes vereség után végre valahára győztesnek érezhette magát. Azon kívül is utált minden városit, gazdagot-szegényt egyaránt. Naplopónak tekintett mindenkit, aki nem kel hajnalban az állatokat gondozni. Gyárban sohasem járt, és a gép melletti munkát is úri szórakozásnak tekintette a paraszti robotoláshoz képest. A barikád elfoglalása után csizmája orrával felfordította a testeket, és akiben még felfedezni vélte az élet jelét, annak revolverével megadta a kegyelemlövést.

Petőfiék nem csak ezeket a szórványos lövéseket hallották, hanem a távolabbi sortüzeket is. Mivel az ellenállás a városban megszűnt, ez csak a falhoz állított kommünárok kivégzését jelenthette. Euridice sebesülése nem volt súlyos. A golyó a kulcsfont alatt hatolt be a nő testébe és távozott is csontot és fontosabb eret nem is érintve. Petőfi letehetted édes terhét és így gyalogoltak a homályos és bűzös csatornában, anélkül, hogy tudták volna, hova lukadnak ki. Petőfi optimista volt. Remélte, hogy szerencsecsillaga másodsor is kijuttatja a veszélyes helyzetből. Nagyon-nagyon életben akart maradni. Hitte, hogy Euridice beváltja a csatazajban meggondolatlanul tett ígéretét, és azé lesz a hősök közül, aki életben marad. Normális helyzetben egy ilyen ígéretet élő ember nem vesz komolyan. A helyzet nem volt normális és ő is éppen hogy volt élőnek nevezhető. Mindenesetre Petőfi már vőlegénynek képzelte magát.

Nemsokára elértek egy hágcsóhoz, amely egy rácshoz vezetett. A rácson erős fény sugárzott be, ami majdnem megvakította homályhoz szokott szemeiket. A rács egy kapu volt, és nem is volt bezárva. Az ajtó a Szajna rakpartjára nyílt. Természetesen ide vezetett az Avenue Jean Valjean, ahogy már útközben Petőfi sötét humorral az ocsmány, bűdös alagutat magában elnevezte.

A város „jobb” negyedében, a jobbparton voltak. A rakpart tele volt báméskodó emberekkel, akiket a harci események, esetleg egy-két hullá izgató látványa vonzott. A járókelő polgárok ünnepelték a zubbonyosok pünkösdi királyságának bukását. Két matrózruhá gyerek, alighanem ikrek,

indián lépésben ugrált körül egy korosabb nőt, anyjukat, vagy a nevelőnőjüket, és azt ordította: „A bas la commune, á bas la commune!”

A kíváncsiskodó, ünneplő tömegben Petőfi meglátta Hayeket is. A tiszt természetesen nem báméskodott, hanem dolgozott, végezte a munkáját. Jelentenie kellett a bécsi kabinetnek, hogy vége lett a párizsi zűrzavarnak, amit a nemrég hivatalba lépett új rezsim annak rendje-módja szerint felszámolt, mégpedig az ő által sohasem látott XX. századi keménységgel. Látott ő már leverett forradalmat, és tudta, ezt hogy kell csinálni. Az ő közreműködésével lecsendesített forradalom leverése úri csetepaté volt az itt látottakhoz képest. 49-ben ők alig száz embert végeztek ki.

A párizsi események osztályok közötti gyilkos háború volt. A megtorláshoz nem vettek igénybe bíróságokat és egyéb divatjamúlt eszközöket. A kézre kerített kommünárokat a helyszínen agyonlőtték. Hayek az áldozatok számát 70.000-re becsülte.

Petőfi egyenruhájáról azonnal felismerte Hayeket, de most, hogy új menyasszonya simult oldalához, már nem is gyűlölte a gátlástalan szépfiút. Talán még hálás is volt neki. Hayek is felismerte volt riválisát, és miután látta, honnan került elő, nem volt nehéz kitalálni, hogy a kommünárok oldalán harcolt, hisz ez közismert régi szokása volt. Bizonyos lelkiismeret furdalást érzett, mert kétszer lecsapta kezéről a nőjét, igaz, hogy az első alkalommal úgy csábította el Júliát, hogy férjét halottnak hitte. Egy halottnak nincs a feleségére semmi jogosultsága. Másodszor itt Párizsban, amikor behízelegte magát az életszerető Róza kegyeibe, amelyeket nagyon élvezett a robottal terhes nappalokat követő éjszakákon.

Az eszébe sem jutott, hogy Petőfit a győztesek kezére juttassa. Egy katonai attasé ne avatkozzon be a helyiek konfliktusába, ez állásával nem is összeegyeztethető. Úgy érezte, segítenie kell neki. Hozzálépett, és magyarul szólította meg.

- Uram, attól félek, önök bajban vannak. Javaslom, tűnjenek el minél előbb, de ezt nélkülem is tudják

- Magam is sejtem, hogy menyasszonyommal együtt kellemetlen helyzetben vagyunk. Nem látok más megoldást, csak azt, hogy gyalogszerrel elindulunk rejtekutakon a tenger felé. Fiatalkoromban híres gyalogló voltam. Azután hajóstoppal talán elvergődünk Angliába.

- Addig biztosan feltűnnek valakinek és átadják magukat a rögtönítelő, azaz inkább a helyszínitelő bíróságnak. Véletlenül, pour le momant, nem is vagyunk egészen más oldalon. A franciák neheztelnek ránk, mert nem segítettük őket a poroszok ellen, pedig III. Napoleon úgy gondolta, loholunk bosszút állni Königgrezért. Kormányom persze nem bánja a franciák kis kalamajkáját. A kommunisztikus lázadás leverésének persze hivatalból örülünk. Á propos, értesültünk arról, hogy a főkolomposok között volt egy állampolgárunk, bizonyos Frankel nevű egyén. Nem hallott valamit róla? Lehet, hogy életben maradt, és akkor haza fog jönni, és otthon csinál galibát

- Nem hallottam róla. Tudom, hogy többen léghajón elhagyták a várost, hogy a mozdulatlan parasztságot a Kommün mellé állítsák. Lehet, hogy Frankel elvtárs is velük repült.

- Mindenesetre én segíteni akarok maguknak, hogy eljussanak külföldre.

Az adott pillanatban Angliát látnám a legcélszerűbb választásnak. Az ön vezérért, herr Kossuthot annak idején szívesen látták ott, sőt ünnepelték is, bár az arrafelé nem igen szokás. Szívesen felajánlom az útiköltség összegét. Javaslom, béreljenek egyet az itt kikötött bárkák közül és vitessék el magukat Doverbe. Most az utasforgalom tejesen leállt, különben is a vitorlások, a gőzösök miatt éhkoppra szorultak és minden fuvarnak örülnek.

Ezzel Hayek zubbonya belső zsebébe nyúlt és nagyméretű, vastag levéltárcájából egy pár nagycímletű bankót vett elő és Euridice-nek nyújtotta mert attól tartott, hogy a büszke Petőfi vissza találja utasítani. Nem kicsinyeskedett az ajándékkal. Egy attasénak számtalan lehetősége van költségei elszámolására.

Euridice elvette a pénzt, kislányos pukkedlit csinált, és a bankókat a pruszlikjába, a mellei közé süllyesztette. Onnan csak az veheti el, aki tisztességes szándékkal közeledik feléje. A korabeli szoknyákon nem volt zseb. Lehet, hogy most sincs, szoknyaügyben teljesen járatlan vagyok. A nők a pénzüket és egyéb apróságukat táskájukban, télen pedig a karmantyúnak nevezett muffban tartották. Közben az járt Hayek fejében: megmondja-e otthon, hogy találkozott Róza egykori balkézzel való férjével, aki most, egy valószínűleg szintén balkézzel való, de jóval fiatalabb fruskával vigasztalódik. A nők olyanok, mint ahogy egy régi spanyol darabban a kertész kutyája: nekik már nem kell a csont, de másé se legyen.

- Sőt, mást is mondok - folytatta. Anglia tele volt az ön emigráns elvbarátaival, akik segíthettek volna önnek új egzisztenciát teremteni. Sokan közülük megtollasodtak. De most, hogy a két haza békésen egyesült a kétfejű sas óvó szárnyai alatt, sokan hazatértek és megtalálták helyüket a politikai élet mindkét oldalán. Konok vezérük nem tartozik ezek közé. Valószínűleg úgy érzi, hogy múltjának csillogó fénye elkopna a mindennapi politikai iszapbirkózás óhatatlanul ráfröccsenő sarától.

Hayek azon gondolkodott, hogy mi előnyösebb neki, ha Petőfi külföldön csavarog, vagy ha otthon ágál az ellenzék padsorai között. Biztos volt abban, hogy most szerez képviselői mandátumot, ami húsz évvel ezelőtt csúfosan nem sikerült.

- Ha Angliában kívánja életét folytatni kedves társnője oldalán, remélem boldog lesz. Örülnék, ha néha levelet váltanánk, és leírná, mit csinálnak idegenbe szakadt honfitársai? Hálás lennék bizonyára pompásan megfogalmazott leveleiért, amelyeket nagy élvezettel olvastam annak idején. Módom lenne arra, hogy új úti leveleinek otthon kiadót találjak. Az ön neve még mindig aranyat ér. A pesti aranyak fontra is konvertálhatók.

- Köszönöm, de már régen felhagytam a belletrisztikával és nem hiszem, hogy magánleveleim hasznosak lennének az ön hivatala számára. A szükséges információkat más úton is meg tudják szerezni. A mostani segítséget ne tekintse jövőbeli szolgálataimért fizetett előlegnek. Amin módom lesz rá, visszaküldöm a pénzét.

Biccentett és elindult a rakpart felé, mert nem kételkedett abban, hogy Hayek, mint hivatásos kém – és ebben nem kételkedett – ha érdeke is úgy kívánja, jó tanácsokat adott.

Talált is egy barátságosnak látszó kis vitorlás bárkát. Lement a hajóhoz támasztott keskeny pallón és megkereste a tulajdonosnak tűnő tengerészt, aki sárga viharkabátban állt a hajó korlátjánál. A napsütésben a zord időjárásra való kabátra nem volt szükség. Az ipse ezt, mint cége reklámját viselte. Petőfi megkérdezte a kapitányt, mennyiért vinné el őket Doverbe, vagy Folkestone-ba? Petőfi csak ezt a két kikötőnevet ismerte.

- Monsieur, szerencséje van. A felfordulás miatt pang az üzlet. Senki sem akar Párizsba jönni, és ha igen, akkor a bűdös és kormos kompjáratot választja, pedig ott fel se mehet a fedélzetre, hogy gyönyörködjön a tenger látványában, annyira fekete lesz a szálló korom miatt, hogy mehet le a fedélközbe inget váltani, ha van vele másik. Manapság csak a romantikus

szerelmespárok választják a lassúbb hajóutazást, vagy azok, akik el akarják kerülni az imigration office-szal való randevút. Engem nem érdekel, hogy önök melyik csoporthoz tartoznak, gyanítom, mindkettőhöz, mindenesetre feltűnt, hogy nincs csomagjuk. Méltányos árat számítok fel önöknek és se Doverbe, se Folkestone-ba nem megyünk, de egy olyan helyre, ahonnan vonattal utazhatnak tovább. A kisasszonynak pedig, mert olyan nagyon csinos, fele árat számítok.

Megállapodtak. Hayek pénze bőven fedezte az átkelés árát.

A tulaj ahhoz a különleges nevenincs népcsoporthoz tartozott, amely egy évezrede óta az Anglia és Franciaország közötti közlekedést bonyolítja le. Már nem is tudták, mi az anyanyelvük, fontban és frankban egyformán számolnak és a fontot franciául livre-nek mondják. Sokuknak mindkét országban van családjuk, akik majd folytatják őseik mesterségét. Lehet, hogy az alagút megépülése halálra ítéli ezt a furcsa etnográfiai unikumot.

A kis hajón hat fülke volt, mind a hat üres. A gazda kinyitotta a legjobb kabint, amelyhez a fedélzet egy elkerített része erkélyként csatlakozott. Amikor beköltöztek lakosztályukba, első dolguk volt, hogy ruhájukat levessék és kiakasszák kiszellőztetni a csatorna bűze után. Tehát ruhátlanul kuporogtak a tisztának tekinthető vetett ágyon. Mindkettejüknek eszébe jutott, hogy jegyes társak, és megrendezték a nászdelutánt. A pöttöm hajón természetesen nem szolgált pap hogy összeadja őket. Petőfinek erre nem is volt igénye, hisz amikor fia született, csak apósa- anyósa követelésére kereszteltette meg a kis Zoltánkát. Tőle maradhatott volna becsületes pogány, írta a keresztszülőknek választott Arany házaspárnak.

Euridice nem volt járatos szerelmi dolgokban, de tájékozott barátnőitől tudta, mi a dolga és menyasszonyi kötelességét híven és nagy odaadással teljesítette. A kétnapos hajóúton nem is hagyták el kabinjukat, mert Euridice szerint meg kell várni, amíg ruháik jól kiszellőznek.

Két nyugodt, viharmentes nap után a hajó egy elhagyott öbölben kötött ki. Petőfinek, aki sohasem járt Angliában a komor táj ismerősnek tűnt. Arra az öbölre emlékeztette, ahol a nemrég olvasott Nevető Emberben szereplő gazemberek, a gyerekeket torzra operáló comprachikosok ki szoktak szörnyű arcú áldozatukkal kötni. Tudtuk eddig, hogy a Nyomorultakat olvasta. Ezek szerint a nemrég megjelent Nevető Emberhez is hozzájutott. Ezt becsülte a legtöbbre Hugo összes műve közül. Szerkesztése egyenes vonalú, és stílusa sem olyan mint az elromlott tartályú angol WC, amelyet, ha meghúznak, csak folyik és folyik.

A dörzsölt hajósgazda ezúttal tévedett. A csatorna partját követő vonat nem állt meg a kis halászfalunál. A tulaj úgy érezte, betyárbecsület is van a világon (amúgy biztos nagy betyár volt), és megígérte, hogy a legközelebbi állomásig ő maga szerez fuvarot. Utasainknak kopogott a szemük az éhségtől, és megkérdezték az első halászt, van-e a faluban fogadó?

- Hát természetesen van, mi sem vagyunk absztinensek. Ha enni akarnak, azt mondom, hogy tőlem vegyenek dover-halat, és azt süttessék meg a fogadósnővel. Ezzel elővett egy parafinnal vízhatlanná tett zacskót, megtöltötte jéggel és egy gusztusos lapos halat tett bele.

Mire megsütötték a halat és csak a szálkás gerinc maradt a tányéron, a hajós is előkerült a fuvarossal együtt.

Beültette Petőfit a chare á banesbe, udvariasan felsegítette Euridice-t, elbúcsúzott tőlük, és nem mulasztotta megjegyezni, hogy a fuvardíjat már rendezte. Az állomáson Petőfi a londoni Paddingtonig megváltotta a jegyeket. Egy négyszemélyes első osztályú félfülke (compartiment coupé) minden helyjegyét megvette, hogy az egész úton egyedül maradhasson ifjú feleségével, akiről alig tudott valamit. Meg akarta kérni, mesélne valamit magáról. A kupé teljes intimitást biztosított, mert a vonaton nem volt folyosó, nem is járt kalauz. A jegyeket a leszálláskor ellenőrizték. A folyosót egy külső keskeny palló helyettesítette, ezen lehetett az egyik kupéból a másikba átmenni.

Euridice szívesen mesélt magáról. A jelentős korkülönbség, mint tapasztalta, nem baj. Sőt. Büszke volt arra, hogy neki meglett, komoly férjet sikerült kihalásznia, míg barátnőinek csak taknyos sihederek jutottak.

- Egy Bordeaux melletti kis faluból származom. Édesanyámat korán elvesztettem. Azóta egyedül éltünk apámmal egy kőből épült emeletes házban. Apám asztalos, a műhely a földszinten volt, a mi szobáink pedig az emeleten. Apám meggyőződéses ateista, meggyőződéses republikánus és meggyőződéses alkoholista. Csak azért járt templomba, hogy bebizonyítsa a curének, hogy isten lehet, hogy régebben volt, de napjainkban nem létezik. Én kicsinek is cserfes és akaratos voltam, ezt tartsd emlékezedben. Gyakran kiérdemeltem egy nyaklevest, ezt viszont felejtse el. A pofonok akkor jöttek, amikor apám feljött a műhelyből – napközben sohasem ivott – és nekivágott barátaival a vörösboros palackoknak, amelyeket sűrűn hozatott fel velem a pincéből. Három éve jöttem fel

Párizsba. Emlékszel, akkor vettél meg engem egy pohárka calvadossal. Drága lesz neked ez az ital – tette hozzá nevetve. Azóta egy harisnyagyárban dolgozom, kötőgép mellett. A gyár közelében bérelünk egy lakást földijeimmal együtt. Lakótársnőim gyakran csábítanak, hogy menjek el velük lófrálni. Ők esténként, műszak után randevúzni járnak, és néha megkérnek, hogy menjek el otthonról.

Én nem járok fiúk után, inkább olvasok. Legkedvesebb szerzőm Victor Hugo, akit te is szeretsz. Eddig vártam a szőke hercegre, aki kiszabadít engem a hétfejű sárkány karmaiból. És íme, eljött értem.

Az elbeszélés alatt Petőfi arra gondolt, hogy volt már neki akaratos felesége, de azt el is tudta tartani és most megérkeznek a világ legnagyobb és legdrágább városába, ahol Hayek pénze legfeljebb egy pár hétre lesz elég.

Amikor bepöfögött a gőzös a nyüzsgő Paddington pályaudvarra, az tűnt legelőször fel, hogy a hintók és a konflisok közvetlenül a vágányok mellett állnak. A hintók az első osztályon utazó gazdáikat várták, a konfliskocsisok kiabálva kerestek utast.

Petőfiék gyalogosan indultak útnak. Mindenki tudja, hogy a pályaudvarok környéke tele van szállodákkal. A számtalan hotel közül kinéztek egyet a szerényebb kinézetűek közül és megkérdezték a recepciónál, mennyibe kerül egy szoba?

- Az attól függ, - kérdezte a portás a csomag nélkül jött pártól – hány órára kérik? Két óra elég lesz? Vannak, akik hosszabb időre veszik ki a szobát, kifizetik, és sokkal előbb jönnek le. Persze a pénzt nem adjuk vissza

- Ha tetszik a feleségemnek – mondta nyomatékkal Petőfi –, akkor három napig is maradhatunk.

A consierge kicsit elröstellte magát és szívesen felvitte volna vendégei csomagját, ha lett volna, mert itt még nem volt lift. Ilyeneket még csak a nagy áruházakban és a legelegánsabb szállodákban szereltek fel.

Első útjuk a magyar klubba vezetett. A portás a Nagy Londoni Címtárban nagy nehezen megtalálta a magyar klubot a temérdek klub között az „O” betűnél, mert a klub Old Hungarian Boys néven szerepelt. Az elnevezés találó volt. Az átalakított háromszobás lakásban működő klubban mindenki magyar volt, zömmel öreg és férfi. Nőt, egyet sem láttak. Az idős vendégek többsége a helyi divatnak megfelelően szalonkabátot és csíkos,

vagy kockás nadrágot viselt, de volt, aki fekete zsinóros atillában és csizmában volt.

Petőfi csak fiatal feleségével keltett feltűnést, akit azonnal körülfogtak a fiatal, láthatólag valcoló iparoslegények, akik törték az angolt. Euridice anyanyelvén válaszolgatott és kézzel-lábbal kedélyes beszélgetés alakult ki a fiatalok között. Legalább el volt foglalva addig, amíg férje honfitársaival a saját érthetetlen nyelvén karattyolt. Petőfi a jelenlévők közül senkit sem ismert. Őt sem ismerték fel, pedig mindenkinek ismernie kellett, ha másról nem is, de Barabás Miklós híres arcképéről, amelyet egyesek talán itteni szobájuk falán ereklyeként őriztek, Kossuth Lajos képe mellett. Lám igaza volt egykori barátjának és lakótársának, Jókainak, hogy az idő csapnivaló festő: minél tovább dolgozik egy arcképen, annál jobban elrontja.

Ha mégis valakinek felrémlett valami halvány hasonlóság, elhessegette a gondolatot, mint látomást., hiszen a költő több mint húsz éve halott. A jelenlévő hazafiak arról vitatkoztak, hogy érdemes volt-e feláldozni 48 eszméit, és el kell-e utasítani a kiegészítést, amely korlátozza a haza szuverenitását, és Magyarország jövőjét az elsüllyedésre ítélt osztrák hajóhoz köti. Mások azzal az argumentummal hozakodtak elő, hogy az ugyan alaposan megtépázott kétfejű sas még mindig alkalmas arra, hogy egyben tartsa Szent István országát, amely szétszakadna, ha a sas karmai nem fognák erősen a tótokat és rácokat. És akkor itt állna a csonka Magyarország, amely nem is lenne ország, nem hogy mennyország lenne.

Ez a kardinális vita nem csak az emigránsok mindig táborokra szakadásra hajlamos közösségét osztotta meg, hanem a hazai közvéleményt is, de a pesti parlament debattjait a költő már alig követte. Az országgyűlési követek közül sokan az amnesztiával hazatért emigránsok közül kerültek ki. Ezek két 48-ast követtek: Andrássyt vagy Kossuthot. Az európai lapokban Magyarország Albániával közös súlycsoportban szerepelt a hírekben.

Petőfi otthagya az asztalt ököllel verő vitatkozókat, és egy magányosan ülő szakállas úriemberrel kezdett beszélgetni. Elmondta, hogy a bukás után sok mindenfelé járt, de a hazai ügyeket alig ismeri és ezért nem vett részt a parázs vitában. Megemlítette, hogy Bemmel együtt Törökországban járt, részt vett a Krimi háborúban, természetesen, a törökök oldalán, majd orosz fogságba esett, de ezt kis szerencséivel, gyorsan megúszta. Most pedig éppen a párizsi barikádokról van menekülőfélben.

- Ezek szerint az úr tud törökül és oroszul – csillant fel a divatosan öltözött, tehát a helyiekhez asszimilálódott úr szeme.

- Mindkettőben otthon vagyok, már amennyiben egy idegen nyelvben otthon lehet lenni – válaszolt Petőfi álszerénység nélkül, ami különben sem volt rá jellemző.

- Te vagy, öcsém, az én emberem! – folytatta az úr tegezve a hetvenévesek magas pulpitusáról. – Mi, akik a száműzetés keserű kenyerét esszük, nem csak a honvágy könnyeinek sójával, hanem az idegen nyelvekkel is ízesítjük mindennapi kenyerünket. Azelőtt csak latinul tudtunk, de kilátott valaha élő latin embert? A németet még valahogy törtük, még a nyolc évet leszolgált paraszt baka is, de a tiszántúli uraknál az a csatakiáltás járta: „Nix dajcs”. Angolul csak a zsokék tudtak, és ezen a nyelven „bundáztak”, no meg a kálvinista teológusok, akik angolul tárgyalhattak erős várak kapitányával, mert ezen a nyelven tegezheték. És lám itt vagy te, mint alföldi gyerek, aki nem döngölt padlójú gyerekszobában tanultad az idegen nyelveket, ha volt egyáltalán külön gyerekszobád, de frauleined biztosan nem volt.

Neked a kényszerű világcsavargás adta sok nyelvet – folytatta Petőfi nem szófukar beszélgetőtársa – mindjárt megtudod, miért mondtam mindezt. De előbb vázolom a jelenlegi konstellációt. Mint tudod, Európa beteg emberébe, a fogatlan Török Birodalomba sokan akarnak beleharapni. A Monarchia ácsingózik a Balkán közepére, ahol most a török az úr. Ha megszerzi, akkor legfeljebb az osztrákok súlya fog növekedni, és a mi kvótánkat fogja a Delegáció csökkenteni. Tiszta haszon. A muszka megszerezhet párezer négyzetmérföldet. Sag'schon. Ez sem nagyon érint minket. Az már bosszantóbb, hogy a tót vidékeken nyüzsögnek az egyetemistának öltözött pétervári ágensek. Ám nem hinném, hogy a tótok elcserélnek szlovák iskolákat nélküli országokat a börtönökkel és kényszermunka-telepekkel zsúfolt Oroszországra, ahol szintén nem szlovákul tanulhatnának, hanem oroszul. Igaz, ez könnyebben menne, mint a magyar. A mi házinénink, a pöttömke Viktória nem akarja a töröktől területeket. Van neki doszt elég. Nem érdekelnek minket a Márvány tenger szorosai sem, általában semmi, ami a Kárpátok koszorúján kívül történik. Most jön, fiam a punktum saliens – folytatta az úr.

Petőfi nem nagyon figyelt beszélgető társának locsogására, legfeljebb ízes és képekben gazdag nyelvét élvezte, de új dolgokat nem mondott. De mint az öreg mondta, most ugrik a majom a kútba.

- Ha összeomlik a Török Birodalom, óhatatlanul a volt tartományokból új országok jönnek létre, Rácország és Oláhország, akárhogy is fogják ezeket hívni. Ezek a mi nemzetiségeinket magukhoz fogják vonzani, és akkor elbúcsúzzhatunk Szent István gyönyörű országától. Ez a fő veszély. Visszatemetjük a koronát ugyanoda, ahová az a szerencsétlen Szemere elásta, és sajnos valaki közülünk beköpte a császárnak. Ő pedig nem átalotta a saját fejére tenni. A koronázási ünnepségen 13 tábornok állt hullamereven vigyázzba. Hogy az a ...-, de nem fejezte be, mert közben odajött Euridice, és az öreg nem tudhatta, hogy a nő egy kukkot sem tud magyarul.

- Miért mondtam el ezt mind. – folytatta az öreg. – Van egy jó barátom, aki a London News főszerkesztője és tulajdonosa. Nekem is vannak ott részvényeim. A lap, címét meghazudtolva, főleg külpolitikával foglalkozik. A keleti kérdés élesedése miatt keres oroszul és törökül tudó embereket, akik tájékoztatni tudják őt és olvasóit a puszkaporos hordó pillanatnyi állapotáról. Az ilyen ember, mint te, ritka, mint a fehér holló. Tudsz írni?

- Meglehetősen

- Akkor keresd fel a barátomat a Fleet streeten. Biztosan meg tudtok állapodni.

Petőfi nem hálálkodott. Úgy tekintette, vagy úgy tett, mintha ez lenne az egyike a számtalan londoni megélhetési lehetőségei közül. Közben Euridice is odajött és hallgatta a gesztikuláló öregurat.

Másnap Petőfi nejestül elment a Fleet streeti London News szerkesztőségébe. Euridice-t nem akarta egyedül hagyni a barátságtalan szállodában. Különben is büszkén mutogatta szép és fiatal feleségét. Amíg benn volt a főszerkesztő irodájában Euridice a titkárnővel trécselt, aki lelkesen gyakorolta franciaságát és megadta egy-két nyelviskola címét, ahol Euridice olcsón angolul tanulhat. Adott egy brosúrát, ahol villámgyors előrehaladást ígért a különben a London Newsben hirdető tanfolyam, az előképzettségtől és a tehetségtől függetlenül. Előképzettsége nem volt, pénze is a párnázott ajtó mögött zajló beszélgetés eredményétől függött.

Petőfi az első pillanatban nem tett jó benyomást a bossra. Öltözékét egy álláskereső interjúhoz túl lezsernek tartotta, angolságában is talált kivetnivalót. Pedig a költő tagja volt anno annak a triumvirátusnak, aki nekifogott Shakespeare összes művének újrafordításának. Egy színdarabot ő maga is lefordított.

- Az angolsága nem tökéletes, de ez mellékes – mondta megértően a főnök –, majd a kollégáim átpolírozzák. Nézzük az orosz. Ez nem kétséges, hisz ez az anyanyelve, csak arra vagyok kíváncsi, hogy tud fordítani? Elővett egy orosz újságot, hogy fordítaná le angolra.

Ez csak stílus kérdése, gondolta a költő, és blattról brillírozott. A török is jól ment, vélte a főszerkesztő, aki persze nem tudott törökül, de a szövegmondás folyamatossága meggyőzte, hogy a jelölt tud törökül. Nem képzelhető el, hogy mer halandzsázní.

Ezután áttértek a napi politikára. A vizsgáztató-főszerkesztő nem angol témákat érintett, mert tudta, hogy Petőfi csak pár napja érkezett a kontinensről és soha sem járt Nagy Britanniában. Így a beszélgetést a keleti kérdés felé irányította, ami különben is a vesszőparipája volt. A költő ismereteivel meg volt elégedve. Petőfi sokszor használta fel a tegnapi hallottakat.

Felveszem a fickót, gondolta, majd rapid döntését e szavakkal hozta Petőfi tudomására.

- Mister Petrov, illetve Alex, mert itt a szerkesztőségben a nem létező tegező ragozás miatt keresztnevünkön szólítjuk egymást, örömmre szolgál, hogy szerkesztőségünk tagjai között közt üdvözölhetem. Gázsija ismereteinek színvonalának megfelelő lesz. Tudom, hogy most menekült el üldözői elől Franciaországból, ne vegye sértésnek azt a szerény előleget, amit azonnal meg fog kapni Susytól, a lap mindenestül titkárnőjétől, és az én cerberinántól.

A főszerkesztő kikísérte vendégét, illetve már alkalmazottját, szólt a titkárnőnek az előleg tárgyában és bemutatta Petőfit mint Petrovot, mint az új kollégát.

- Alex, sokat fogsz Susyval dolgozni. A hölgy az ön hozzátartozója? – kérdezte Eurudice felé fordulva. – Szóval a felesége. Akkor Alex nem fog maga körül legyeskedni, mint többi léhűtő kolléga.

Petőfi, mint, aki nem csak jól, hanem egyenesen remekül végezte el dolgát indulni készült, amikor friss kenyéradó gazdája visszahívta az ajtóból.

- Just a moment. Gondolom, rájöttél arra, hogy téged a keleti kérdéssel kapcsolatban akarunk felhasználni. Ez egy egész életre való állás, a keresztes háborúk óta nem megy le az európai színpadról. Ha még lesz időd, amit az újságírói robot mellett nem garantálhatok, nem ártana, ha egy Észak-Balkáni nyelv ismeretével is bővítenéd tudásodat. Amilyen tehetséges vagy, ez nem lesz nagyon nehéz, és magyarul könnyen megtanulhatsz. Amennyire én tudom, ez egy, ha nem is oroszról, hanem valamelyik szlávból, és törökből összekotyvasztott idióma. Láttam, hogy Susy adott szépséges nejednek nyelvviskolai reklámanyagot. Ott magyar tanfolyamot hiába is keresnél. Nálunk mindenféle exotikus nyelvet tanítanak, főleg azoknak a népeknek a nyelvét, amelyeket már meghódítottunk, vagy meg fogjuk a következőkben hódítani. Szerintem a Foreign Office listáján Magyarország még nem szerepel.

Kérd meg magyar barátomat, akinek az ajánlólevelét nekem mutattad, hogy szerezzen neked nyelvmestert, de az isten szerelmére semmiképp se mond neki, hogy a magyar egy észak-balkáni nyelv, mert megsértődik, és elküldi hozzád párbajsegédeit. Te pedig választhatsz pisztoly, vagy nehéz lovassági kard között. Ezek a földönfutó emigránsok nagyobb hazafiak, és jobban óvják hazájuk becsületét, mint az otthoniak

Ami pedig a balkáni viszonyok tanulmányozását illeti, vedd be magad a British Múzeum könyvtárába és ott mindent megtalálsz, ami neked kell. Ami ott nincs, az nem is létezik. Könyvet nem kölcsönöznek, de olvasóterme, majd meglátod, gyönyörű. Kupolaszerű és csendes, mint egy templom.

- Igyekezni fogok elsajátítani az exotikus magyar nyelvet – mondta Petőfi és alig tudta megtartani komolyságát. – Ami a Török Birodalmat illeti, beleásom magam a múltjába a könyvek, jelenébe az újságok segítségével.

- Doszvidányia – köszönt el tréfás-kedvesen a főszerkesztő.

- Helyesebben páká – javította ki Petőfi, régi fiatalos hetykeségével.
– Így búcsúznak el egymástól azok, akik tegeződnek.

És elindult, hogy megismerje a bonyolult balkáni viszonyokat és a nem kevésbé bonyolult magyar nyelvet.

Amikor Mikszáth Kálmán jóvoltából a szigetvári hős, Zrínyi Miklós feltámadt, első kérdése az volt, hol vannak a törökök, akikkel egész életében harcolt és e harcban életét áldozta a hazáért, azt a választ kapta, hogy Magyarországon az utolsó török egy pécsi trafikos. Így, tehát, Petőfit a török kérdés személyesen nem érintette. Szép emlékeket őrzött első emigrációja idejéről, amikor Bessel együtt eljutott Törökországba, és éveket töltött ott. Csak szerkesztője kívánságára forgatta a nagyalakú bekötött újság-foliánsokat a British Múzeum impozáns olvasótermében. Az egyenruhás teremőr, aki mint egy jó étterem maitre d'hotelje a helyére kísérte, úgy tudta, hogy orosz, mert a beiratkozási blankettán kérdezték az állampolgárságot is.

- Itt dolgozott Kropotkin, a mellette levő asztal pedig Bakunyin úr helye volt – mondta a beavatottak tájékozottságával kérkedve a könyvtári tisztviselő.

Petőfi meghatódva nézte a nagy forradalmárok dolgozóasztalát. Másnap odalett az áhítat. A teremőr ugyanazzal a szöveggel más helyre mutatott.

Petőfi, természetesen, tudta, hogy fénykorában az oszmán birodalom legyőzte a Magyar Királyságot és középső egyharmadát 150 évig megszállva tartotta, hogy biztosítsa a felvonulási útvonalat az áhított cél, a Német-Római Birodalom felé. Erdély kiesett ebből az irányból. Ezért hagyták meg autonóm vazallus fejedelemsként egzisztálni. Hasonló sorsot szántak a többi meghódított országnak is.

Olvastam egyszer egy magyar szerző angolul írt könyvét: „Olaszország kezdőknek”. A humorista azon sopánkodik, hogy a legrészletesebb firenzei útikönyv teljesen hasznavehetetlen, mondjuk, Sienában. Ezért elhatározza, hogy egy általános olasz bedekkert kell írni, amellyel bármely olasz városban használható. „Jobbra székesegyház, figyelemre méltó bélietes faragott kapuzattal, balra főtér, azon tornyos városháza. A kettő között görbe főutca, sok kirakattal, de itt ne vásároljunk, mert drága. Az utcák tömve vannak autókkal, és ha marad köztük talpalattnyi hely, azt a robogók foglalják el. Arra ne is számítsunk, hogy találunk szállodai szobát. De akik találtak, azoknak csak volt üres szoba.” stb, stb.

Amikor összefoglalom Petőfi könyvtári bűváradásának eredményeit, ebből remélem, egy általános történet kerekedik ki, természetesen kihagyva az antik Hellászt, mert az túl „jó” egy ilyen tömörítéshez. Ebben az esetben a Balkán félszigetet a Kárpát-medence déli

nyúlványának tekintem, ahogy Európa önmaga is felfogható Ázsia nyugati nyúlványának.

Ezen a területen emberemlékezet óta a sok görög törzs mellett megtelepedtek átmeneti jelleggel a nomád törzsek, mint az avarok, jazigok, hunok, szarmaták, besenyők, kunok, magyarok, szlávok és egyéb kelták. Ezt a vidéket elfoglalták i.e.150 körül a rómaiak, akik átörökítették a saját keleti részükre, amely rész őket ezer évvel túlélte. Az idesodródott népek közül a megmaradtak egyike-másika saját államot alapított, mint például a magyarok és harcoltak egymással és a Bizánc névre átkeresztelt és immár görögül beszélő rómaiakkal, valamint a szintén átkeresztelt, de valamilyen latinságot beszélő Velencével. A félsziget népei zömmel átvették a szlávok nyelvét.

Az i.u. XIV. században megjelentek az oszmán törökök. Elsöpörték a bizánciakat, és eljutottak egészen Bécs előteréig, amelyet többször sikertelenül ostromoltak. A kezükbe került Kárpát-Balkán Nagyhaza területét vagy saját kezelésbe vették, vagy helyi megbízottjaik kormányozták. Ez történt Erdély esetében is. A XVII. század végén a terület északi részét, a XIX. század első harmadában a déli csücskét is elvesztették. Ekkor kénytelenek voltak a maradék országrészben a régen meghódított területeknek nagyfokú autonómiát adni, és ezzel megteremtették a jövőben birodalmuk romjain kialakítandó országok alapjait.

De ez már – Petőfi szempontjából – a jövő. Petőfi idején a balkáni népek a teljes függetlenségért harcoltak. Felkeléseiket rendre szörnyű kegyetlenséggel elnyomták. Ebben kulcsszerepet játszott a hivatásos török elit hadsereg, a janicsárság, amelyet a francia Idegenlégióhoz hasonlóan külföldiekből toboroztak. A toborzás úgy történt, hogy idegen népek kisfiúit vagy egyszerűen elrabolták, vagy törvényes úton, gyerekadó formában beszédtek. A janicsárok már rég elfelejtették, honnan származnak, nem fűzte őket semmi a felkelt néphez. A lázadók, mint majdnem mindenki, aki nem osztrák-magyar alattvaló, pravoszláv volt és ezért élvezte nem csak az orosz kormány, hanem a kormánnyal ritka összhangban, az egész orosz nép támogatását. A török hatóságok nem érdeklődtek az alattvalók vallása után. Ha megfizették a hitetlenség miatt kivetett adót, imádhatta mindenki a saját istenét.

Érthető volt, hogy az oroszok külpolitikai megfontolásból tetszelegtek a pravoszláv népek védőjének szerepében. Annál kevésbé értette Petőfi, hogy a demokrácia minta-országa, ahol megvalósult a

szabadság elérhető maximuma, ahol az egyenlőség, ha messze nem is teljesült, de az általános életminőség nem sok kívánnivalót hagy maga után. Tehát ez a liberális kormányzat külpolitikai megfontolásból nem támogatja a török rabságból felszabadulni akaró népeket. A birodalom érdeke mindenképp felett. A világszabadságról szó sincs. Petőfi lassacskán szomorúan megértette, hogy a világszabadság gyönyörű eszméjét, amit a jelenleg kormányzó angol liberálisok zászlóikra hímeztettek felülírja a külpolitika. Láta, hogy a szabadság gondolata lassan-lassan megvalósulni látszik, de csak akkor, ha nem ütközik az ország urainak világpolitikai érdekeibe.

Hát, ha ez a reális (elérhető) Kánaán, akkor mégse álljunk meg.

- . . . -

Euridice beállt egy harisnyagyárba kötőgéphez dolgozni. Otthon is ezt csinálta, nem is volt nehéz munka, csak nagyon egyhangú. Olyan helyet keresett és talált, ahol a műszakbeosztás lehetővé tette, hogy járhasson a nyelviskolába. A bér is tisztességes volt, de ez nem is volt fontos. Férje fizetése bőven fedezte kettejük kiadásait. Esténként későn ért haza. Műszak után szorgalmasan eljárt az angolórákra. A két program között leült egy square árnyas padjára, amelyiken éppen nem ült egy csokoládó szerelmespár, és szorgalmasan biflázta a leckét. Elég jól haladt, hisz az iskolában jó tanuló volt. A tanfolyamon a világ minden nációja előfordult, kivéve az angolt, így társaival nemigen tudott beszélni.

Képviselve volt a Brit Birodalom egész etnográfija. Ezen kívül voltak németek is, főleg üzletemberek, valamint állami tisztviselők, akik kémnek készültek, és olyanok, akik jóelőre tanulmányozni akarták a gyarmatok irányításának jól bevált angol módszereit.

A tanár csak angolul beszélt, hogy szólt volna e bábéli társasághoz? Egyszer kiderült, hogy franciául is tud. Éppen a számokat és az ezeket tartalmazó mondatokat gyakorolták: „Hány éves vagy?”; „Hány óra van?”. Egy francia gyarmatról származó követségi kocsistól azt kérdezte: „Hány évből áll egy év?” Semmi válasz. A tanár gyanút fogott, és a kérdést megismételte franciául. Franciája nemcsak tökéletes volt, hanem egyenesen színházi: azokat a félmagánhangzókat is ejtette, amelyeket a köznapi beszédben a franciák lenyelnek. A kocsis így sem tudott felelni.

Hazajövet Dice – így becézte Petőfi – elmesélte angolul, hogy mi történt aznap, hogy ezzel is gyakorolja az angolt. A munka itt is könnyű és itt is unalmas. Kimondottan örül, ha egy szál elszakad. Bár levonnak a béréből pár pennyt, de odajön a gépmester, akivel lehet egy pár szót váltani, és egy- két perc lazítás is jólesik, hiszen állandóan kell figyelni a rosszindulatú elszakadásra hajlamos vékony szálakat.

Petőfi elhatározta, hogy egyszer megnézi Dice munkahelyét. A szerkesztőségben bejelentette, hogy a társadalmi kérdések amúgy is napirenden vannak, csinálna egy riportot gyári munkásokkal, és véleményüket összehasonlítaná a tulajdonos kijelentéseivel.

- Írd meg a cikket – egyezett bele a főszerkesztő –, de csak akkor, ha már bekötött szemmel is eligazodsz a Balkán zavaros térképén. Ha egyáltalán léteznek arrafelé gyárak, összehasonlíthatnád azokat a mieinkkel.

- Szorgalmasan készülök, és nemsokára többet fogok a tárgyról tudni, mint maga a Külügyminisztérium. Az ottani gyárakról fogalmam sincs, de el tudom képzelni az ottani, balkáni viszonyokat. Ha gondolod, írhatok elemzést az ottani ipari fejlődésről. Egy jó újságíró számára nincs lehetetlen.

Másnap reggel Dice-szel együtt elment a harisnyagyárba. Még korán volt ahhoz az időponthoz képest, amikor a London News nevében bejelentkezett a tulajdonos-üzletvezetőhöz. Elkísérte Dice-t a kapuhoz, ahol a műszak kezdetét jelző sziréna vijjogó hangjára tódultak be a munkások.

A gyár négyemeletes téglapépület volt. Üzem voltáról messziről árulkodtak az óriási fémkeretes ablakok, amelyek sűrűn voltak fazonvasbordákkal kisebb táblákra osztva. Mint később elmagyarázták, a kis üvegtáblák azért kellene, mert az ablakok gyakran törnek és így kisebb a kár. Az emeleket öntöttvas oszlopok tartották a födémgerendák között lapos téglaboltozat töltötte ki. Semmi dísz, semmi cicoma. Csak annyi amennyi szükséges. A termekben a falak mellett vízzel tele vödörök álltak. Nemcsak a textilgyárakat állandóan veszélyeztető tüzek miatt, hanem azért is, hogy párásítsák a levegőt, ami a szálak feldolgozását megkönnyíti. Ezért állandóan olyan a levegő, mint a gőzfürdőben. Ehhez még hozzájárult a gépek állandó csattogása és a transzmissziós bórshíjak vijjogása. A nehezen elviselhető meleg, pára és zaj mellé ellentételezésként az üzemben vízőblítéses angolnak nevezett WC-k működtek. Ilyeneket a lakásokban csak a legelőkelőbb negyedekben szereltek fel.

Csupa nő dolgozott a gépek mellett, főleg fiatalok, munkások lányai, de voltak idősebbek is, a konkurencia miatt tönkrement iparosok feleségei. A kis műhelyek egymásután húzták le a redőnyt. A többi, amúgy fiatal és csinos lány nem keltette fel Petőfi szerelmi érdeklődését. Sok nő kevesebb mint egy. Egy-két művezetőn és szerelőn kívül, más férfi nem volt a teremben. Ezért a nők elhanyagolták, az amúgy kötelezően kendő alatt lévő frizurájukat és lengén, majdnem topless voltak öltözve. Megjelenésükre nem fordítottak cseppnyi figyelmet sem. Minek? A többi spinének?

A megbeszélte időpontban Petőfi lement a tulajdonos irodájába, amely egy üvegfallal elrekesztett tágas helység volt. A főnök keményen metszett arca arról árulkodott, hogy apja-nagyapja valaha birkát őrzött valamelyik grófságban. Petőfi megmondhatta volna, ha Higgins doktor módjára értett volna a dialektusokhoz, hogy hol volt az a bizonyos grófság, de arra még ő is rájött beszéde alapján, hogy nem koptatta valamelyik híres college padjait. Nem úgy nyomta meg a hangsúlyos szótagokat, mint az igazi úriemberek szokták.

Udvariasan fogadta az ismeretlen újságírót, mert nem tűz, nem baleset és nem sztrájk miatt kereste fel.

- Nem tudom, volt-e alkalma körülnézni gyáramban – kérdezte a tulajdonos, aki persze nem tudhatta, hogy Petőfi családi alapon érdeklődik üzeme iránt. – Remélem jó benyomásokkal tér vissza íróasztalához. A viszonyok sokat javultak azóta, amikor vagy harminc évvel ezelőtt egy német okostojás lefestette a hazai munkásosztály helyzetét. A parlament csökkentette a maximális munkaidő hosszát, kitiltotta a gyerekmunkásokat az üzemekből. A bérek is nőttek, mert a tudós közgazdászok bebizonyították nekünk, hogy ha emeljük a munkások bérét, és többet fognak vásárolni, az eladott árúk tömege nő, és az ezen szerzett haszon meghaladja a bérekre fordított többletkiadásokat.

Engedélyeztük, továbbá, a munkásszövetségek működését. Nemrég tartották a szakszervezetek első kongresszusát. Mi is szívesebben alkalmazunk szervezett munkásokat, mert ezek értelmesebbek. Lehet velük tárgyalni, nem hözöngenek úgy, mint 1848-ban a petíciókat szerkesztő chartisták. Abban az évben különben egész Európa megbolondult, csak mi úsztuk meg, mert a politikusok átvették Watt találmányát, a gőzgép reduktorát, amely a robbanást elkerülendő, csökkenti a túl magas, veszélyes gőznyomást. A pénz és a munka csak együtt teremt értéket, egymás kölcsönös megalégedésére.

Ön is tudja, mi történt Párizsban. Ezt eddig sikerült elkerülnünk és választott képviselőink azon vannak, hogy a jövőben se legyen felfordulás. A legújabb mánia az, hogy a nőknek is adjunk választójogot. Nemrég alakult meg „A Nők Választójogának Országos Szövetsége”. Pedig nálunk is csak a csak a férfiak egy-hatoda járulhat az urnákhoz. Képzelve el, mi lenne, ha ezek a tudatlan, csak a férfiakkal törődő lányok és asszonyok, képviselőket küldenének a parlamentbe? Nem is tudnák felfogni, miről kell szavazniuk. Pedig már elég sok jogot kaptak. Nem állnak többé a családfő, apjuk, vagy férjük gyámsága alatt. A férjnek tilos megvernie a feleségét. Mi lesz ebből?

Lehetetlen, hogy a nők ugyanazon munkáért ugyanannyi fizetést kapjanak. Egy férfi munkás más feladatot is el tud látni, ha kell. Egy nőre csak azt a munkát lehet bízni, amit nagy nehezen a fejébe vertek.

A látottak általában tetszettek Petőfinek, még ha a tulaj szövege nem is győzte meg. Úgy látta, Angliában jól mennek a dolgok. Ha nem kérdezzük honnan lett tele a bőség kosara, és tudjuk, hogy a kosárból távolról se vehet mindenki egyaránt, de éhen senki se halhat. A jogok asztalánál se foglalhat mindenki egyaránt helyet, de a nép szervezeteit már nem tiltják be, és képviselőiknek odatoznak az asztalhoz egy-két széket.

Ezeket a királyokat talán nem kellene felakasztani

- . - . - . -

Egyik este Dice beszaladt a nyelvtanfolyam titkárnőjéhez, hogy befizesse a tanfolyam esedékes díját. A titkárnővel jóban volt, sokszor elbeszélgetett a nála némileg idősebb nővel. Most kalapban, kesztyűben találta, mert menni készült a közönségesen szüfrasztetteknek, azaz hivatalosan a „Nők Szavazati Jogának Országos Szövetségének” gyűlésére.

- Miért olyan fontos neked, hogy szavazhassál? A nagypolitikában úgysem tudsz semmit elérni.

- Nem csak a választói jogról van szó. Általában az élet minden területén elnyomják a nőket, Nem csak a magadfajta munkásnőket, hanem az úgynevezett úrinőket is – mondta a titkárnő, aki ugyan hajadon maradt, de szerelmi ügyekben nem volt teljesen járatlan. – Az úri dámákat is csak gyermekszülésre beidomított nőstényállatoknak tekintik. Ha ezt előkészítendő az úr felkeresi ágyában, neki nem szabad mutatni, hogy

tetszik neki a dolog, nehogy büdös ribancnak tekintsék. A férj nem is fog erre törekedni. Elintézik a dolgot, mint a vagyon családon belül tartásának elengedhetetlen feltételét. A férjek az örömet, ne haragudj, hogy ezt mondom, a te kolléganőidnél fogják keresni, esetleg üzlettársuk feleségénél, Ami még szórakoztatóbb. Tulajdonképpen promiszkuitásban élnek. Rendelkezésükre áll a munkásosztály összes nőtagja, a bérszerelemről nem is beszélve. Ha a másik úriember feleségével fekszenek le, ugyanazok a nők, akik férjüknek a felfújató gumibaba szerepét kell eljátszaniuk, hogy ne nézzék őket szajháknak, udvarlójuknak minden titkos illusztrációkon látott trükköt előadnak. A szerelmi tankönyveket úgy olvassák, mint a szakácskönyvet, ha vendégeknek főznek, otthonra nem kell szakácskönyv, hisz nem is ő, hanem a szakácsnő főz. Ha megszületik a szerelem gyümölcse, a gyerek, ezt az örömet sem élvezhetik. A gyerek gondozására pesztonkát kell alkalmazni, mert a sűrű társasági program miatt csak a lefekvés előtti kötelező puszira jut idő. A magadfajtanak valóban nincs ideje a gyerekével foglalkozni. Amint megtanul járni, az utcán csavarog, és sokszor ezt folytatja: csavargó lesz belőle.

- És mit segít ezen a választójog? – vágta el Dice az egy szuszra elmondott jeremiádat. – Úgyis a férjük pártjának képviselőjére fognak a nők szavazni.

- A választójog megadása csak arra jó, hogy a képviselő uraknak eszébe jutassa, Nagy Britanniában ugyanannyi nő van, mint férfi. Ha összefognak, minden megváltozik. Hány nő van a parlamentben? Hát a kormányban? Egy se. Hány bankigazgató? Vagy csak hány művezető. És a trónon ülő nő, az se igazi angol, és halomra szüli a kis hercegeket, hogy a világ minden trónjára jusson egy. Ez olcsóbb módszer az egész bolygó meghódítására, mint azokat a veszettül drága hadihajókat megépíteni.

Dice érdeklődéssel hallgatta a nő szavait. Már származásából kifolyólag rebellis hajlamú volt, és ezt a vonását nem csillapította Petőfi forradalmár természete sem. Nem véletlenül került a párizsi barikádra. El is ment a titkárnővel a feministák gyűlésére. Így hívták akkoriban az ilyen titkárnő-féleket. A tanórát erre fel elmulasztotta.

Ezután még később járt haza, és férje még tovább maradt a British Museum könyvtárában. Jegyezte az újságok híreit és nézegette a térképalbumok Balkánt bemutató lapjait.

A feministák egyre szaporodó gyűlései felkeltették a Scotland Yard érdeklődését is. A belügyminiszter emlékezett arra, hogy száz évvel ezelőtt a feldühödött párizsi nők mekkora szerepet játszottak a királyság megbuktatásában, és trécselve kötögettek, amikor a királyt és a királynőt lefejezték. Sokan voltak tanult, férjes nők is, akik fellázadtak azért, mert női mivoltukban sértette őket az a megalázó szerep, amire a férjük kényszerítette őket a jó erkölcs nevében. Voltak köztük élemedett korú hajdonok is, akiknek még a felfújható gumibaba szerep sem jutott.

Ha a szüfrazettek összegyűjtötték párezer nőt és felvonultak a parlament elé, táblákkal felszerelve, hogy „jogot a nőknek, az emberiség nagy szent nevében, adjatok jogot”, a rendőrség nem tétlenkedett, és szétkergette a fúriák dühös seregét. A gumibot nem azonos fajsúlyú fegyver, mint a puska a párizsi utca barikádjain, de Euridice lázadó hajlamát ez is kielégítette.

Dice teljesen elhanyagolta a nyelvórákat. Mint francia, a szavak felét ügyis értette, jelenlegi tudása a fűszereshez éppen elég volt. Ha majd beválasztják a parlamentbe, mint az első női képviselők egyikét, ráér majd jobban megtanulni angolul. Társnői, akik egyre többen voltak, döntő csatára készültek. Elhatározták, hogy sohasem látott tömeget mozgósítanak, felvonulnak a képviselőház elé, de a szokásos táblákon kívül más, világrengető ötletük is volt. Ha a bobbyk – így csúfolták a rendőröket a főkapitány keresztneve után – el akarják őket zavarni, egy meglepetést tartogatnak számukra.

Így is történt. Amint a tömeg első sora elért a parlament kerítéséhez –, és ebben a sorban menetelt Euidice is, mint főszervező –, megjelentek a rendőrök és el akarták ráncigálni őket. Legnagyobb meglepetésükre a nők közben odaláncolták magukat a kerítéshez. A bobbyknak keresztül kellett verekedni magukat az őrvongó-fújoló tömegen, hogy hidegvágót és kalapácsot kerítsenek. Ezek az eszközök, mint például a revolver sem, nem tartoztak a rendőrség szabványos felszereléséhez.

A probléma, a problémák szokása szerint, megoldódott. A szerszámok előkerültek, a láncok lehullottak a szoknyás Prometeuszok kezéről. A nőket megbilincseltek, immáron kincstári láncokkal, beültették a rendőrség nyitott oldalú kocsijaiba, és a fogdába vitték őket.

A sajtó, amelynek szemfüles riporterei, mint minden tömegmegmozduláson, jelen volt, nagy ügyet csinált az eseményből. Angliában nem volt szokásban a tüntetőket letartóztatni. Petőfi, mint

magánérdekelt fél részt vett a tiltakozó kampányban. Maga nem írhatott, de fellármázta az egész szerkesztőséget. Igazából, nem is értett egyet a tüntetőkkel. Ha Dice kiszabadul, és ebben biztos volt, meg is mondja feleségének a véleményét.

A nők a rendőrbíró elé kerültek, aki kisebb jelentőségű ügyekben szokott eljárni, de a nagy sajtónylvánosság miatt, olyan nagy hallgatóság gyűlt össze, hogy tágasabb tárgyalótermet kellett találni. A vád, hatósági intézkedés végrehajtásának megtagadása volt. Az ítélet – pénzbírság. A vádlottakat azonnal elengedték. A nők le voltak törve. Valami jó kis börtönbüntetésben reménykedtek.

Petőfi, természetesen, ott volt a teremben. Megcsókolta szabadlábra került hitvesét és hazamentek. Útközben Petőfi nem szólt semmit. Egyelőre nem akarta lelombozni az átélt eseményektől lelkes izgalomban lévő nőt. Otthon végre megszólalt, de nem, mint férj, hanem mint tapasztaltabb barát.

- Hagyjátok a fenébe azt a választójogot. Az is eljön idővel, mint a többi reform. A lányok már nem rabszolgái apjuknak, az asszonyok már nem rabszolgájuk férjüknek. Lehet saját vagyonuk is. Felvették az első nőt az orvosi karra. Meg lesz a választó jog is. Mást is mondok. Az, amiért én harcoltam, az is teljesült amennyire a világpolitikai konstelláció lehetővé tette. Magyarországon is minden vágyott szabadságjog megszületett, kivéve a teljes függetlenséget, amibe a nagyhatalmak, Anglia és Franciaország, nem egyeztek bele. Féltették a kis európai egyensúlyocskájukat. A többi nemes jelszó, az egyenlőség és a testvériség csak elérhetetlen lázálom.

Euridice dühöngött, forrt benne a méreg, de nem szólt semmit. Végül kitört belőle az elfojtott harag és Petőfi szemébe vágta.

- Te rohadt burzsuj, vénségedre mi lett belőled. Én nem ehhez az emberhez mentem férjhez! Nem is akarlak többé látni!

Köszönés nélkül rohant el.

Petőfi magába roskadva órák hosszáig ült. Rájött, hogy a szeretett, drága Euridice-ének, sajnos, igaza volt.

Petőfit már többször elhagyták szerelmei. Volt, amikor azért, mert halottnak hitték. Ez semmiképp nem az ő hibája. Most pedig úgy érezte, nem Euridice hagyta faképnél, hanem ő hagyta ott eddigi életét, ifjúsága eszméit, álmait, amelyek talán nem is voltak elérhetőek. Vágyai nem e világra valók voltak. Hát akkor tessék élni a létező világ törvényei szerint, és e megalkuvás keretei között cselekedni a jót, amivel te is kiegyezel. Talán öncsalás ez a lapos дума, de a hátralévő évekre ez is jó lesz. Lehet, anyám, hogy az álmok még is hazudnak, és hírem nem fog örökké élni. Menjünk a Britishbe, műveljük könyveinket.

- . . . -

Petőfi már mindent tudott az Ottomán Birodalomról. Tudta, hogy a Valahányadik Muradnak, kis Muradka szultánfi korában hány féltestvére született. Sok. Azért volt annyi, mert az eggyel kisebb rendszámú Muradnak, apjának a háremében számtalan háremhölgy lebzselt, és mindegyik arra várt, hogy a szultán Muradka mostohaannyává tegye. Hajlandók lettek volna megvesztegetni a főeunochot, hogy előre vegye őket a szultán ágyára várakozók sorában. Felajánlották szerelmüket is, de a háremőr hajthatatlan maradt. Random módszerrel választotta ki a háremhölgyeket, akiket alaposan megfürdetett, és karcsú testüket illatos olajjal kente be, mielőtt a szultánhoz kísérte őket. Amikor a kis Muradka felnőtt és Valahányadik Murad lett belőle, első dolga az volt, hogy hívatta az udvari hóhért és lefejeztette féltestvéreit, hogy biztosítsa trónját.

Azt is tudta, mikor lázadtak fel a görögök, szerbek, bosnyákok, montenegróiak, és a szultán többi alattvalói, és mennyi volt a megtorlás áldozatainak száma. Fejből tudta hány fővezírnök küldött a padisah selyemzsinórt egy elvesztett csata, vagy komplett hadjárat után. Ahogy haladt az idő, és fogyott az amúgy is fogyatkozó félhold, úgy nőtt a selyemzsinórt kiérdemelt fővezírek száma.

Egyszóval Petőfi offé volt török ügyekben. Emellett megeresztett egy-egy cikket a London Newsben különböző társadalmi és politikai kérdésekről. „Miről szólt a királynő trónbeszéde?“, „Hogy ünnepelte az angol nép a soron következő trónörökös születését?“, „Miről vitatkoztak a toryk és a wighek az alsóházban?“, „Melyik párt fogja kormányozni jövőre Britannia hajóját?“. Néha egy nagy feltűnést keltő vonatrablásról, vagy egy darabolós szadistáról is írt, hogy a lap eladott példányszámát növelje.

Mindezek a témák a London News utolsó oldalára szorultak, amikor 1878. április 21-én az orosz cár, II. Sándor hadat üzent a Magas Portának és közzétette az ilyenkor szokásos proklamációt, amelyben népeihez fordul.

Orosz lapok amúgy is jártak a Newshez, és most Petőfi kérésére előfizettek egy központi török kormánylapra. Ennek semmi értelme sem volt, mert a lapok via vonat egy hónapos késéssel érkeztek, amikorra a hírek már megavasodtak. A hírügynökségek kiküldött tudósítóitól via telegráf friss meleg hírek érkeztek, és a News ezekből dolgozott. Petőfi nem teljesen önzetlenül azért rimánkodott, hogy ők is telepítsenek tudósítót a helyszínre, hogy első kézből nyerjenek információt és állják a hírversenyt a konkurens lapokkal.

Az igazgató-tanács főleg befektetőkből állt. A részvényesek, a cári csapatok nyomasztó fölényére való tekintettel, és ezzel minden szakértő egyetértett, úgy ítélte meg, hogy amire a levelek lehullanak, a háborúnak vége lesz. Erre a rövid időre nem érdemes nagy költséggel helyszíni tudósítót alkalmazni. Külön megbíztak egy statisztikai matematikával foglalkozó szakembert, aki a Lloydnak is dolgozott, hogy az adatok (létszám, fegyverzet, GDP) birtokában állapítsa meg: meddig húzódhat el a háború. A jeles férfiú, Mc Namara elődje, addig integrált és differenciált, amíg felelőssége tudatában kijelenthette, hogy a háborúnak már 1752-ben plusz-mínusz 5 év vége kellett volna, hogy legyen.

A tulajdonosok nem szakmai befektetők voltak. Mindegy volt nekik, hogy fontjaikat szénbányába, vasúttársaságba fektetik be, vagy száz hektár birkalegelőt vásárolnak, ahol a birkák bégetést sohase fogják meghallgatni. Nem baj, ha a hírek egy kissé avasak, csak vegyék a lapot.

Az oroszok a vártnál sokkal lassabban haladtak, mind a kaukázusi, mind a balkáni fronton. Mindenütt külföldi (német) segítséggel kiképzett és felszerelt, viszonylag modern török hadseregbe ütköztek. Így végre sikerült a pénzeszsákjaikon zsugorian ülő tulajdonosokat rávenni arra, hogy a News is kiküldjön tudósítót a helyszínre.

A választás, amint az várható volt, és amit ő is remélt, Petőfire esett. Unta már a kényszerű legényéletet, új távlat nyílt meg előtte, egy gazdagabb, tartalmasabb veszélyesebb élet lehetősége. A szükséges formásokat el kellett intéznie. Láttamoztatni kellett az útlevelét. A török konzul furcsának találta, hogy a barátságos Nagy Britannia egy orosz állampolgárságú újságíróat küld a frontra haditudósítónak. Ha nekik jó, a többi nem az ő dolga. Ráütötte a lepedőnyi sasos útlevelekre a pecsétet és jó

utat kívánt. Láta, hogy más pecsét nincs az útlevelelen, tehát az újságíró hajóval fog utazni.

Valóban ez volt Petőfi terve. Nem akart a monarchián keresztül utazni, Megkerülni csak Oroszországon keresztül lehetett volna. Ott nem volt elítélve, de gyanította, a hivatalos szervek érdeklődnének iránta. Az Osztrák-Magyar monarchiában elvileg nem fenyegette semmi. Az általános közkegyelem rá is érvényes volt, és nincs az a kormány, aki rá merné emelni a nyakára a kezét.

A szerkesztőségi titkárnő Susy elment a Cunar hajózási társaság irodájába, és jegyet váltott az isztambuli járatra, valamint egyúttal 400 percre vonalat bérel az egyik távíró társaságnál Petrov névre. Ebben az időben a táviratforgalmat magáncégek bonyolították le. Ha egy minisztérium kapcsolatba akart lépni egy grófsági hivattal, akkor fizetnie kellett a távírdában. Csak a katonaságnak volt saját távíróhálózata, és csak később kerültek a távírdák állami kézbe.

Mialatt Petőfi az utazásra készülődött, feltűnt neki az újágokban egy sűrűn emlegetett név, Szoboljev tábornok neve. Ismerősen csengett. Rögtön eszébe jutott, honnan ismerős ez a név, ő volt az újságokban a turkesztáni oroszának elkeresztelt hadvezér. Lehet, nem tudom, gondolta Petőfi, hogy Turkesztánban valódi oroszánok is vannak. Minden esetre ez az epiteton ornans nagyon, sőt túlzottan hízelgő. A tudósítások szerint a jeles hadfit a napégette Közép-Ázsiai pusztákról átvezényelték a balkáni hegyek közé oroszánkodni. Reszkesettek törökök! A hadi oroszán acélba metszett arcképéről egy katonatisztknél ritka, feltűnően értelmes és energikus pofaszakállas-bajuszos tiszt nézett az olvasóra. Láthatólag ez a férfi semmi előtt nem hátrál meg. Ő volt a dunainak nevezett front parancsnoka. Össze kellett szednie nem csak a saját, hanem a végtelen ország összes energiáját, hogy a rövidnek jószolt hadjáratot végre győzelmesen befejezze. Petőfi elhatározta, hogy amint a helyszínre ér, interjút készít ezzel az érdekes figurával. Csak nehogy addigra vége legyen a háborúnak.

Amint a gőzös befutott az Aranyszarv öbölbe, Petőfi első útja a Magas Porta Tájékoztatási hivatalába vezetett, hogy akkreditáltassa magát, mint haditudósító és megkapja a fermánt, ami szabad mozgást tesz lehetővé a háborús övezetben. A harci cselekmények a végükhöz közeledtek. Az oroszok hosszú ostrom után elfoglalták Plevnát és a híressé vált Sipka szorost. Sikerült időpontot kapnia Szoboljevtől, az orosz hadsereg vezénylő tábornokától, aki sátrában fogadta. Leheletén érződött, hogy már előre megünnepelte a győzelmét. A sátor tele volt keleti fegyverekkel, kardokkal és törökkel. Ezek külön e célra ácsolt állványon voltak elhelyezve. A

Napoleon- stílusú tábori vaságy perzsaszőnyeggel volt leborítva, az ülőbútorok is keleti, aranyozott bőrpuffok voltak. A sátor padozatát is szőnyegek fedték. Petőfi azt gondolta, hogy a macedón Nagy Sándor tábori sátra lehetett ilyen. Pár semmitmondó bemutatkozó szó után a tábornok rátért a tárgyra, amire láthatóan felkészült

- Maga angol – mosolyodott el titokzatosan a tábornok –, de ha jobban megkaparjuk, és vannak nálunk olyan hivatalok, akik szeretnek kapirgálni, akkor kiderül, hogy ön tulajdonképpen magyar származású és hosszú időt töltött Oroszországban, ahol sikerült egy híres színházi dívának a lányát megszöktetnie. Gratulálok. Mindannyian férfiből vagyunk.

Én fiatal hadnagy korom részt vettem a magyarországi hadjáratban, amit nem is tekintek háborúnak. Ez csak karhatalmi akció volt. Foglyul ejtettünk egy pár főtisztet, akikre később szomorú sors várt. Volt alkalmam beszélgetni velük. Miről beszélgetnek a katonák? Nőkről, de miután ők fogságban voltak, ez a szívünknek, hogy mást ne mondjak, oly kedves téma nem jöhetett számításba. A másik kedvenc tárgy a katonaság. Ezen a téren, amint az a csatatéren kiderült ők sokkal modernebb elveket vallottak, mint a mi vén tábornokaink. Nem tudatlanságuk miatt, hanem a nyomasztó túlerő miatt vesztek. A velük azonos súlycsoportban lévő osztrákokat, lám, laposra verték. A harmadik téma a politika. Beszélhetünk most erről?

- Maradjunk abban, hogy én angol vagyok és hazámat képviselem, tábornok úr.

- Mint mondtam, megismerkedtem magyar tisztekkel, főtisztekkel. Ezek a művelt, nyelveket beszélő uraknak a nagypolitikáról halvány fogalmuk sem volt. Talán azért, mert Magyarországnak akkor nem volt külügyminisztériuma. Mindenesetre még nem érezték, hogy a világ tengelye Németország körül forog. Péterváron ezt már sokan tudták. Anglia is rá fog jönni. Előbb-utóbb hazám is összeakasztja bajuszát a poroszokkal. Látja, nekem mekkora van – tette hozzá amúgy is fűtött hangulatában –, Viktóriának nincs, de van komoly hadiflottája, amivel egyelőre mi nem rendelkezünk. Van viszont óriási hadseregünk, amely gyakorlatilag korlátlanul növelhető. Amint a jelenlegi háború is mutatja, még nem elég ütőképes, de ezen kiképzéssel lehet segíteni

- Valóban most nem brillíroztak – helyeselt Petőfi kajánul.

- Én is tudom. Mit lehet elvárni attól a hadseregtől, amelyiknek a fő teoretikusa, mellest a jelenleg regnáló cár gyerekkori nevelője, azt hangoztatja, hogy a katona fő fegyvere a szurony és a puska csak a

védekezésre való. Ha megtanítjuk jól löni, akkor csak a gyávaságot oltjuk belé.

Tehát a poroszok ellen ideálisan kiegészíti egymást Nagy Britannia és Oroszország. Földrajzi elhelyezkedésük is ideális, a poroszok a két ország közötti harapófogóban fognak összeroppanni. Csak egy baj van.

- Mi a baj? – kérdezte Petőfi. Mint rutinos újságíró, és mint különben is okos ember érezte, hogy lényeges ponthoz ért Szobojlev. Az eddig hallottak igazak voltak, de nem voltak „hírértékűek”.

- Az a baj, hogy Nagy Péter óta nem ült orosz ember az orosz trónon. Mindegyik valami kis német hercegségből jött és szívében német maradt. Áttértek a pravoszláv hitre, mert Moszkva megér egy misét. A mostani imperátor, II. Sándor ereiben egy csepp orosz vér sem folyik. A három német uralkodó, az orosz-német, a porosz-német és az osztrák-német most szövetségben van. Sokan látják, hogy baj van, de keveseknek van elég vér a pucájukban, hogy tegyenek valamit. Önnek, mint angolnak, mint jövőbeli természetes szövetségeseinknek elárulok valamit, de ez maradjon közöttünk. Ha mégis megírja, mint hírlapi kacsát, letagadom.

Már sok cárunkat tettek el láb alól a palotaforradalmárok. A jelenlegi cár ellen már öt merényletet kíséreltek meg, de nem, mint annak idején az udvar körül lebzselő tisztok, akiknek egyike- másika a cárnő paplanja alól bújt elő, hanem az anarchisták. A nagy számok törvénye szerint az egyik sikerülni fog. A titkosrendőrség, akitől az önről szóló infókat is hallottam, hazafias, igazi orosz érzelmű, és megígérte, hogy nem nagyon fogja piszkálni az anarchistákat.

- És akkor mit tesz ön? – kérdezte Petőfi, aki úgy érezte, hogy hirtelen az európai nagypolitika boszorkányhájába került.

- Régi tapasztalat, hogy cárcsere idején minden megtörténhet. Emlékszik talán, vagy jobban mondva talán tanulta, hogy amikor Erzsébet, Nagy Péter lánya, tehát egy igazi orosz nő meghalt, utóda III. Péter, a porosz király nagy tisztelője, amúgy fél-német, került a trónra, kilépett a majdnem győztes Hétéves háborúból, és így az utolsó pillanatban megmentette a Nagynak hívott Frigyest. Akárki is kerül a trónra, most pont fordítva fog történni. Ez az akárki akár lehetek én is. Ázsiai győzelmeim nagy népszerűséget szereztek nekem és a mai sajtó-uralta világban ez a legfontosabb szempont.

Petőfi mindent tudott, de az interjúból nem lett semmi. Többet tudott meg, mint amit meg lehet írni.

- . . . - . . . -

Megkötötték a fegyverszünetet. Az orosz főparancsnokság pont a demarkációs vonalon, San Stefanói vasútállomáson rendezkedett be. San Stefano valamiért megtartotta a bizánci időkből való nevét, amelyet onnan kapott, mert itt szenvedett hajótörést az a hajó, amelyik hozta a Szentföldről Szent István ereklye-csontjait. Ez nem az a szent, akit mi szent első királyunkként tisztelünk.

San Stefano nyolc kilométerre volt a fővárostól, Isztambultól, amelynek esti fényei ide látszottak. A városkából, amely a fővárosiak kedvelt fürdőhelye volt helyiérdekű vonattal is be lehetett menni.

A vezérkar tisztjei otthonról hozott pezsgővel ünnepelték a győzelmet. Muzulmán országban ennek hadizsákmányként való beszerzésére nem számíthattak. A biztosításra kivezényelt legénység, mint a csatákban, követte tisztjeit, csak ők nem pezsgővel, hanem vodkával ünnepeltek.

Szoboljev stábjával folytatta az ünnepi mulatozást. Amikor a hadjárat befejeződött és úgy látszott el is érte célját és a birodalom már elért a meleg tengerhez és a Földközi tenger bejáratánál állomásozott, mindenki úgy érezte, hogy elengedheti magát. Szoboljev ezt naponta megtette Ennek ellenére emberei tisztelték, pedig extravagáns, de hatékony hadvezér volt. Mindig különlegesen öltözködött, hófehér egyenruhát csináltatott magának, és málhájában vagy egy tucat váltás egyenruha volt: angolos szabású frencs és francia szabású galife- lovaglónadrág. Katonái is fehér gimnasztyorkát hordtak. Megkövetelte, hogy az ingjüket hetente mossák. Az intendatúra előírta, hogy hetente fordítsák ki a gimnasztyorkákat. A hetenkénti mosatás szappanköltsége a számvevőség zsebébe vándorolt. Szoboljevet katonái fehér atamánnak hívták, a törököknél fehér bej volt a neve.

- Bajtársak – szakította meg a mulatságot a tábornok –, ne álljunk meg a cél előtt. Menjünk be Cárgrádba körülnézni. (órosz nevén nevezte Konstantinápolyt). Fűtessék be a mozdonyt. Ezer év óta készülnek az oroszok Isztambulba, és végre nekünk sikerült. Mondjuk azt, amit a törökök. Nem szégyen az ellenségtől tanulni. A törökök azt mondják: ahová a Padisah lova betette a lábát, az a föld örök időkre török marad. Hátha én leszek az orosz Padisah? Mienk lesz ez a város, hacsak

diplomataink el nem rontják (nem ezt a kifejezést használta). Egy kozák század lovagoljon a szerelvény mellett. Láttam a sín pályát. A HÉV nem tud haladni 30 versztnél többel óránként. Ezt a tempót a kozákok lovacskaí könnyen fel tudják venni.

Így is lett. A gőzöst befűtötték, a megmaradt pezsgőt lehűtötték, és a vicinális dőcögve elindult Isztambul felé. A törökök számítottak arra, hogy Szoboljevék meg fogják szegni a tűzszünetet. Felszedték a síneket a város előtt, és egy század katona beásta magát. Petőfi is leászott a hevenyészett lövészárkba, hogy közlrol lássa az összecsapást. A Szent-Pétervári vezérkar is számított arra, ismerve Szoboljev természetét, hogy valami galibát fog csinálni, és ebből nemzetközi botrány kerekedik. Valóban a főváros előtti utolsó megállónál a török távirász lélekszakadva rohant a közeledő szerelvény elé, és egy szalagot lobogtatott. A vezérkar parancsolta vissza a Szoboljev-féle elszabadult és önjáróvá vált csapatot. A vonat megállt, a tábornok elolvasta a távmondatot, egy pillanatra elgondolkozott, és katonaként engedelmeskedett. Megparancsolta, hogy a masiniszta adjon ellengőzt és menjenek vissza a demarkációs vonalra.

A kísérő lovasságot már nem lehetett megállítani. A vonaton nem volt lovas ember, aki utól tudta volna érni a kozákokat. Ők pedig vágattak tovább. Parancsnokuk, egy jeszaul megértette, hogy a generális visszavonult és most neki is meg kellene fordítania a századát anélkül, hogy erre utasítást kapott volna. Messziről meglátta a török védelmi állást tele katonával. Arra az elhatározásra jutott, hogy nem függelemsértés, ha továbbnyargal és levág még egy pár törököt. „Lándzsát szegez! Rohamra! Vágtass!” – parancsolta, és a csapat gyors vágtaiba lendült. Amint elérték a törökök egysoros, még gatyamadzag vastagságúnak sem nevezhető védelmi vonalát, a jeszaul tüzet vezényelt. A török válasz-sortűz semmi hatással sem volt a száguldó kozákokra. Aki nem tudott idejében elfutni, azzal a kozák pikák végeztek.

- . . . -

EPILOGUS

Anton von Hayek császári és királyi nyugalmazott gyalogsági tábornok, a visszavonult katonatisztek kedvelt városában, Grazban, szerény villája teraszán ült egy karosszékben. Derekára skótkockás pléd volt tekerve, mert annyira bántotta a köszvény, hogy már nem is tudott lóra ülni,

de erre nem is volt szüksége. Alig mozdult ki csinos házából és egész nap emlékiratait mondta tollba feleségének, Róza asszonynak. A műnek már címet is adott, jóllehet tudta, a cím általában a kiadó kompetenciája, de azt akarta, hogy a cím pontos és ugyanakkor blikkfangos legyen. Hosszú tételődés után a következő címet választotta: „Szolgálati éveim a császár szolgálatában”

Róza szorgalmasan jegyezte férje eléggé lapos mondatait és közben arra gondolt, hogy volt neki jobb stílusú férje is. A szövegben a wienernerustadi kadetiskolánál tartottak, amikor Róza megtörölte tollát, és megszólalt, pedig tudta, hogy zsémbes férje nem szereti, ha gondolataiban megzavarják.

- Kedvesem, ezt a kapitális művet még pár évig fogjuk írni és még egy év, amíg az olvasóközönség kezébe kerül. Most, hogy mindketten olvastuk a London News isztambuli tudósítója cikkét, ideje volna megírni a Pester Lloydnak mindazt, amit ezzel kapcsolatban csak és kizárólag mi tudunk. Nagyon régi történet. Nem kell már igazoló jelentést írnod feljebbvalóidnak azért, mert, ahogy a magyarok obszcén, de plasztikus kifejezéssel mondják, luksógorságba kerültél egy körözött gonosztevővel.

A London News tudósítója arról számol be, hogy San Stefano közelében eltűnt a lap kiküldött riportere, egy bizonyos orosz származású A. Sz. Petrov nevű újságíró. A rövid hír nem keltett feltűnést. A haditudósítók el szoktak tűnni, ez már csak a jólfizetett szakma kockázata.

- Igazad van Róza. Tedd is félre az önéletrajzot, és közösen lássunk hozzá a cikk megírásához. Azért közösen, mert te még többet is tudsz a dologról, mint én.

A cikk óriási szenzáció volt Magyarországon. Mindenki erről beszélt. A magyarok annyi év után végre megtudták, mi lett imádott költőjük sorsa, akit harminc éve elveszítettek szemük elől.

Az biztos, pár napja még élt, nem esett el Segesvárnál, és nem került ólombányába, aminek a lehetőségét a Magyar Földrajzi Társaság különben is megcáfolta, mert Szibéria ugyan ásványkincsekben gazdag, de ólmot még nem találtak. Az olvasó már csak a tökéletesen biztos információkat fogadja el, és ezt a kormánytól várja.

A Magyar Királyi Kormány nem csak a közvélemény nyomásának engedve, hanem saját honfíúi érzetétől fűtve a közös Külügyminisztériumon keresztül, diplomáciai úton kérdést intézett a török

hatóságokhoz, mit tudnak A. Sz. Petrov sorsáról, Ha halottként elföldelték anélkül, hogy kiderítették volna, hogy az elesettek között volt, kérik az exhumálás engedélyezését.

Az Iparügyi és Kereskedelmi Minisztérium mindenesetre sietve pályázatot írt ki mauzóleum megtervezésére. És elkezdtek összeállítani a kiküldendő delegáció tagjait – történészekből és igazságügyi orvosszakértőkből –, ügyelve arra, hogy minden parlamenti párt arányosan képviselve legyen.

A török kormány válasza nem sokáig váratott magára. Az állt benne, hogy a Magas Portának tudomása van az inkriminált személyről, mert londoni követségükön láttamoztatta az útlevelét, Isztambulba történő megérkezés után bemutatta sajtóigazolványát, és aláírta az ilyenkor szokásos nyomtatványt, miszerint harci cselekményekbeni részvételétől tartózkodni kötelezi magát. A San Stefanói ütközet után a helyi parancsnokság, az iszlám szokásoknak megfelelően másnap a halottakat eltemette, igazhitűeket és keresztényeket egyaránt, anélkül, hogy személyi adataikat kivizsgálta volna, amire a helyszínen a szoros időkeret miatt nem is nyílt lehetősége. A tömegsírokat megbontani az Allah által sugallt Mohamed próféta által szavakba öntött Korán nem engedi meg, ezért az exhumálását engedélyezni nem áll módjukban. A Magas Porta a legjobb érzellemmel viszonyul öfelsége kormányához, aminek nem rég Őszultánsága könyvtárába került Corvinák visszajuttatásával is tanújelét adta. Jelenleg nincs tudomásuk A. Sz. Petrov tartózkodási helyéről. Amennyiben ez ismertté válik, azonnal foganatosítjuk letartóztatását és átadjuk az Osztrák-Magyar Monarchia illetékes szerveinek.

A közvélemény biztos akart lenni abban, hogy Petőfi elesett. Kétszer nem akart tévedni. Tulajdonképpen örült volna a bizonyosságnak, hogy bálványa meghalt. A bizonytalan helyzetre való tekintettel a minisztérium a pályázatot visszavonta, annak ellenére, hogy ezt többen helytelenítették, mondván, biztos nemsokára meghal a haza egyik kiválósága, és akkor milyen jól fog jönni egy kéznél lévő mauzóleum-terv. A minisztérium hajthatatlan maradt. A pályázatot visszavonták, de az építészek addig befektetett munkájának ellenértékét nem fizették ki.

Az öreg, 48-as honvédek menhelye gyűjtést rendezett San Stefanónál felállítandó emlékoszlop költségeinek fedezésére. Az oszlopra a következő szöveget akarták vésetni:

*Itt nyugszik a lánglelkű költő és hazafi
Petőfi Sándor honvédőrnagy.
Emlékére emeltették volt bajtársai.*

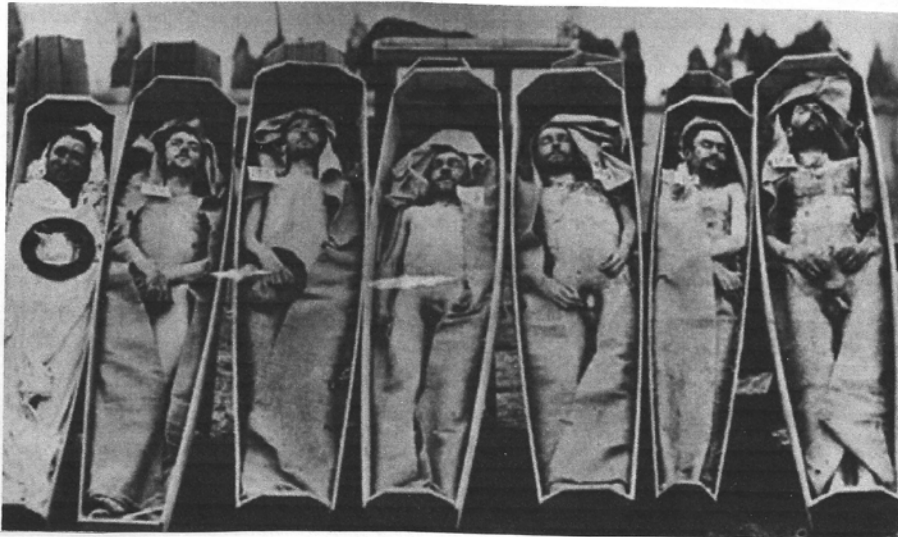
Az Általános Munkásegylet Betegsegélyező Pénztára is emlékművet akart állíttatni, amelyre a következő szöveget szánták:

*Itt nyugszik Petőfi Sándor, a XIX. század nagy költője,
aki akkor fog feltámadni haló poraiból, ha majd a bőség
kosarából mindenki egyaránt vehet, ha majd a jognak
asztalánál mind egyaránt foglal helyet.*

Ilyen, alig teljesíthető szigorú feltételek miatt az Utolsó Ítélet és Feltámadás napjának eljövetele halasztást szenved.

BARIKÁD PÁRIZSBAN
A KOMMÜN IDEJÉN

A KIVÉGZETT KOMMÜNÁROK

SZOBOLJEV TÁBORNOK ELŐKÉPE
MIHAIL DMÍTRJEVICS SZKOBELJEV GYALOGSÁGI TÁBORNOK
1843-1882

HADD JÖJJENEK

VERESCSAGIN: CSATAJELENET AZ OROSZ-TÖRÖK HÁBORÚBAN

OROSZ KATONATISZTEK AZ OROSZ- TÖRÖK HÁBORÚBAN
ÉS A KEDVES NŐVÉREK
AKIK ŐKET ÉS EGÉSZSÉGŐKET
KARBAN TARTOTTÁK

Budapest, 2012. augusztus